

CORNILESCU

*

DIN CULISELE PUBLICĂRII
CELEI MAI CITITE
TRADUCERI ROMÂNEȘTI
A SFINTEI SCRIPTURI

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE
EMANUEL CONȚAC

TRADUCERE, STUDIU INTRODUCȚIV, NOTE,
POSTFAȚĂ ȘI INDICI
DE EMANUEL CONȚAC

PREFAȚĂ DE FRANCISCA BĂLTĂCEANU

IOUQ

CUPRINS

<i>Lista fotografiilor</i>	8
<i>Lista documentelor din arhiva Societății Biblice Britanice</i>	9
<i>Abrevieri și sigle</i>	27
<i>Prefață</i>	29
<i>Mulțumiri</i>	33
Lămuriri preliminare	35
Date biografice	41
Tabel cronologic	51
Dumitru Cornilescu și Bibliile care îi poartă numele	
Preliminarii	57
Elev la Seminarul Central	59
Student la Facultatea de Teologie	68
Un personaj providențial: prințesa Ralu Callimachi	70
„Întoarcerea la Dumnezeu“	80
Traducerea și tipărirea Noului Testament (1920) și a Bibliei (1921)	86
Receptarea traducerii Cornilescu	95
Biblia Cornilescu 1924	103
Biblia Cornilescu 1931	112
Documente din arhiva Societății Biblice Britanice	117
Postfață	525
Scurt istoric al Societății Biblice Britanice	535
Bibliografie	541
Indice	
<i>tematic</i>	547
<i>de nume</i>	549
<i>de referințe biblice</i>	553
<i>de nume al destinatarului și semnatarului documentelor din arhiva SBB</i>	555

Lista documentelor din arhiva Societății Biblice Britanice

martie 1919

1. Notă internă privitoare la convorbirea [lui J. H. Ritson] cu
Rev. J. H. Adeney 118

iulie 1919

2. J. H. Adeney către J. H. Ritson, București 119

august 1919

3. R. Kilgour către J. H. Adeney, Londra 122
4. J. H. Adeney către J. H. Ritson, București 124
5. J. H. Adeney către R. Kilgour, București 126
6. J. H. Adeney către R. Kilgour, București 129

septembrie 1919

7. R. Kilgour către J. H. Adeney, Londra 129

octombrie 1919

8. J. H. Adeney către R. Kilgour, București 130

octombrie 1919

9. R. Kilgour către J. H. Adeney, Londra 132
10. R. Kilgour către I. Scriban, Londra 133
11. R. Kilgour către N. Munteanu, Londra 133

noiembrie 1919

12. I. Scriban către R. Kilgour, București 134
13. J. H. Adeney către R. Kilgour, București 136
14. Extras din registrul cu procese verbale al SBB 137

decembrie 1919

15. J. H. Adeney către R. Kilgour, București 138
16. R. Kilgour către N. Munteanu, Londra 139

17. R. Kilgour către I. Scriban, Londra	139
18. R. Kilgour către J. H. Adeney, Londra	140
ianuarie 1920	
19. J. H. Adeney către R. Kilgour, București	142
20. R. Kilgour către J. H. Adeney, Londra	143
21. R. Kilgour către N. Munteanu, Londra	144
22. R. Kilgour către I. Scriban, Londra	144
23. R. Kilgour către J. H. Adeney, Londra	145
24. J. H. Adeney către R. Kilgour, București	146
februarie 1920	
25. J. H. Adeney către R. Kilgour, București	146
martie 1920	
26. R. Kilgour către J. H. Adeney, Londra	148
27. R. Kilgour către A. Hartkopf, Londra	149
28. E. H. Broadbent către R. Kilgour, Gislingham	150
aprilie 1920	
29. A. Hartkopf către J. H. Ritson, Berlin	150
mai 1920	
30. J. H. Adeney către J. H. Ritson, București	150
31. R. Kilgour către A. Hartkopf, Londra	151
32. A. Hartkopf către R. Kilgour, Berlin	151
iunie 1920	
33. J. H. Adeney către J. H. Ritson, București	151
august 1920	
34. Notă internă despre convorbirea cu J. W. Wiles	152
septembrie 1920	
35. J. H. Adeney către J. H. Ritson, București	152
octombrie 1920	
36. J. H. Adeney către J. H. Ritson, București	153
noiembrie 1920	
37. J. W. Wiles către J. H. Ritson, Belgrad	153
decembrie 1920	
38. J. H. Adeney către J. H. Ritson, București	156
39. R. Kilgour către J. H. Adeney, Londra	157
40. R. Kilgour către J. W. Wiles, Londra	157
41. J. W. Wiles către J. H. Ritson, Belgrad	158

ianuarie 1921

42. J. H. Adeney către J. H. Ritson, București	158
43. Notă internă despre convorbirea cu arhimandritul
I. Scriban	159
44. R. Kilgour către J. W. Wiles, Londra	160
45. J. W. Wiles către R. Kilgour, Belgrad	160

februarie 1921

46. A. Hartkopf către R. Kilgour, Berlin	161
47. Notă către Robert Kilgour	162
48. R. Kilgour către H. Waltuck, Londra	162
49. R. Kilgour către A. Hartkopf, Londra	163
50. R. Kilgour către E. Fraser, Londra	163

martie 1921

51. Notă internă către J. H. Ritson	164
52. R. Kilgour către J. W. Wiles, Londra	164
53. J. W. Wiles către J. H. Ritson, București	165

aprilie 1921

54. J. W. Wiles către R. Kilgour, Belgrad	166
55. J. W. Wiles către R. Kilgour, Belgrad	167
56. J. W. Wiles către R. Kilgour, Belgrad	168
57. J. W. Wiles către J. H. Ritson, Belgrad	169
58. R. Kilgour către J. W. Wiles, Londra	170

iunie 1921

59. J. H. Adeney către J. H. Ritson, București	170
60. J. W. Wiles către J. H. Ritson, Belgrad	171

iulie 1921

61. E. H. Broadbent către J. H. Ritson, Gislingham	171
62. Notă internă despre convorbirea cu J. H. Adeney	172
63. R. Kilgour către M. A. Morrison, Londra	173
64. M. A. Morrison către R. Kilgour, Worlington	176
65. T. R. Hodgson către R. Kilgour, Sidmouth	178
66. R. Kilgour către T. R. Hodgson, Londra	179

august 1921

67. R. Kilgour către M. Morrison, Londra	180
68. R. Kilgour către J. W. Wiles, Londra	180
69. E. H. Broadbent către R. Kilgour, Gislingham	181
70. R. Kilgour către Legația Română de la Londra	183
71. M. Beza către R. Kilgour, Londra	183
72. R. Kilgour către A. Hartkopf, Londra	184
73. R. Kilgour către J. W. Wiles, Londra	184

74. M. Beza către R. Kilgour, Londra	185
75. A. Hartkopf către R. Kilgour, Berlin	185
76. R. Kilgour către J. H. Adeney, Londra	186
77. R. Kilgour către S. Mehedinți, Londra	187
78. R. Kilgour către N. Iorga, Londra	187
79. R. Kilgour către A. Hartkopf, Londra	188
80. J. W. Wiles către R. Kilgour, Belgrad	189
81. N. Iorga către R. Kilgour, Vălenii de Munte	189
septembrie 1921	
82. A. L. Haig către R. Kilgour, Constantinopol	190
octombrie 1921	
83. Scrisoare de la J. H. Adeney, București	190
84. R. Kilgour către N. Iorga, Londra	191
85. R. Kilgour către J. W. Wiles, Londra	192
86. R. Kilgour către E. H. Broadbent, Londra	193
87. Notă despre convorbirea cu E. H. Broadbent	194
decembrie 1921	
88. J. W. Wiles către J. H. Ritson, Belgrad	194
89. J. W. Wiles către R. Kilgour, Belgrad	195
ianuarie 1922	
90. R. Kilgour către J. W. Wiles, Londra	197
februarie 1922	
91. J. H. Adeney către J. H. Ritson, București	197
92. R. Kilgour către J. W. Wiles, Londra	198
93. Scrisoare de la J. W. Wiles, Belgrad	198
martie 1922	
94. J. W. Wiles către R. Kilgour, Belgrad	199
95. R. Kilgour către J. H. Adeney, Londra	199
96. R. Kilgour către J. W. Wiles, Londra	200
97. J. H. Adeney către R. Kilgour, București	200
98. J. H. Adeney către R. Kilgour, București	200
mai 1922	
99. Scrisoare de la A. Hartkopf	201
iulie 1922	
100. W. I. Haven către R. Kilgour, New York	201
septembrie 1922	
101. D. Cornilescu către R. Kilgour, București	202

Dumitru Cornilescu și Bibliile care îi poartă numele

Preliminarii

La aproape nouă decenii de la publicarea ei, „Biblia Cornilescu“ rămâne în continuare versiunea favorită a evanghelicilor români, însă informațiile solide cu privire la contextul în care a apărut această versiune, cu privire la traducător ori la prințesa Ralu Callimachi, sunt puține. Prea puțin cunoscute sunt, în egală măsură, receptarea primei versiuni (1921) în mediile ortodoxe, respectiv neoprotestante, și istoria revizuirilor ulterioare (1924, 1931). Încercările de a identifica, pe de o parte, edițiile biblice folosite de Cornilescu și, pe de altă parte, instrumentele din atelierul traducătorului sunt extrem de puține.¹ Din nefericire, atunci când există, unele informații despre traducător și opera lui sunt inexacte și contradictorii.² Când nu

¹ Un pas important în această direcție a fost făcut de Dragoș Ștefănică, în teza sa de licență: „Epistola Ap. Pavel către galateni în versiunile CORNILESCU 1921, respectiv 1924: un studiu filologic comparativ“, susținută la Institutul Teologic Penticostal în iunie 2010. Pentru un alt demers care analizează o importantă sursă a primei Biblii Cornilescu, vezi E. Conțac, „Influența versiunii *Segond* asupra versiunii CORNILESCU 1921“, în *Receptarea Sfintei Scripturi între filologie, hermeneutică și traductologie*, Lucrările simpozionului național „Explorări în tradiția biblică românească și europeană“, Iași, 28–29 octombrie 2010, Eugen Munteanu *et al.* (editori), EUAIC, Iași, 2011, p. 122–145.

² Gustavo-Adolfo Loría-Rivel, *Pentateuhul. Probleme de traducere a textului biblic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza“, Iași, 2004, p. 72, decalează cronologia cu un an, scriind că Noul Testament a ieșit de sub tipar în 1921, iar întreaga Biblie a fost tipărită în 1922. Alexa Popovici, „Traduceri moderne ale Bibliei

capătă accente exclusiv encomiastice care deformează perspectiva,¹ discursul despre Cornilescu și traducerea lui poartă amprenta unei înverșunări dogmatice care îi refuză *a priori* traducătorului orice merit.² Avem așadar de-a face cu două discursuri, paralele și autiste: unul ditirambic și unul detractor. Ambele sunt vehemente, dar prea puțin sau deloc argumentate științific. În studiul de față pornim de la premisa că orice afirmație făcută despre traducător și lucrarea lui trebuie să fie bazată pe surse și că rolul cercetătorului este să-l informeze în mod neutru pe cititor, punându-i la îndemână informațiile relevante și propunându-i o grilă de interpretare a lor. Pe parcurs, vom căuta să corectăm informațiile eronate vehiculate cu privire la tălmăcitor și realizările lui, așezând activitatea desfășurată de Cornilescu în contextul mai larg al activității SBB pe tărâm românesc.

în limba română”, în M. C. Tenney, *Studiu al Noului Testament*, s.e., s.l., 1986, p. 396, mută traducerea și mai târziu: „Traducerea a fost terminată, și în 1923 ea a văzut lumina tiparului, fiind suportată de Societatea Biblică Britanică.” Aceeași informație se regăsește și la Eugen Munteanu, „Sfânta Scriptură în limba română”, în Pat Alexander (ed.), *Enciclopedia Bibliei*, LOGOS, 1996, p. 80. Alexandru Măianu, *Viața și lucrarea lui Dumitru Cornilescu*, Editura Stephanus, București, 1995, p. 41, indus probabil în eroare de informația trecută pe pagina de titlu a traducerii, scrie că NT a fost publicat în 1921, deși el fusese tipărit din 1920. Informația se regăsește și la Iosif Țon, *Credința adevărată*, Editura Cartea Creștină, Oradea, 2007, p. 102. Informații eronate despre Cornilescu și traducerea lui include și Viorel Rațiu în Introducerea la insolita sa traducere a *Noului Testament*, s.e., Arad, 2007, p. IX. Traducătorul cunoaște numai două versiuni Cornilescu ale Bibliei (1921, 1931) și susține, în mod greșit, că cea din 1921 este folosită curent în mediul evanghelic. Petre Semen, *Introducere în teologia biblică a Vechiului Testament*, Trinitas, Iași, 2008, p. 96, face referire la Biblia din 1921 ca la una cu textul revizuit, deși versiunea din 1921 este *editio princeps*, iar revizuirea ei a fost publicată abia în 1924.

¹ O cunoscută biografie a lui Dumitru Cornilescu îl numește pe acesta în subtitlu „Traducătorul Bibliei în limba română modernă”, pierzând din vedere faptul că traduceri ale Bibliei în limba română modernă au existat cu cel puțin o jumătate de secol înainte de tipărirea primei ediții a NT Cornilescu (1920).

² Bartolomeu Anania, *Introducere în citirea Sfintei Scripturi*, Editura Renașterea, Cluj-Napoca, 2001, p. 29: „Versiunea lui Cornilescu e o traducere neștiințifică. (...) În ce mă privește, eu nu am introdus-o în atelierul meu biblic nici măcar ca pe o simplă piesă a sistemului comparativ; prefer să nu-mi bat capul și cu ea.” Vezi și P. I. David, „«Biblia» Britanică (a lui D. Cornilescu), o traducere favorabilă prozelitismului sectant”, *Glasul Bisericii*, anul 46, nr. 5, sept.–oct. 1987, p. 23–40. Comentarii negative pe marginea unor versete din Cornilescu se găsesc și la pr. Ioan Mircea, *DNT*, EIBMBOR, București, 1995.

Elev la Seminarul Central

Formarea intelectuală a lui Cornilescu a început odată cu admiterea sa, în 1904, la Seminarul Central. La începutul secolului, concurența redutabilă pentru un loc la acest așezământ educațional de elită era motiv de îngrijorare pentru orice candidat lipsit de conexiuni, protecții sau propte. În august 1904, pe cele 42 de locuri scoase la concurs pentru „clasa I” candidau 350 de băieți cu vârste cuprinse între 13 și 15 ani. Între puținii care au avut uriașă satisfacție de a-și vedea numele pe lista celor admiși se mai numărau Ion Dobre, care pe atunci nu purta încă pseudonimul literar „Nichifor Crainic” (asumat legal în aprilie 1926), Manea Popescu, viitorul adversar implacabil al lui D. Cornilescu și al „evangelizărilor neoprotestante” de la Biserica Sf. Ștefan, în anii de după război, și Marin Ionescu, succesorul lui T. Popescu în slujba de preot paroh, după caterisirea acestuia.

Impozantul corp de clădiri, cu ziduri de cărămidă roșie, având etajele despărțite de un elegant brâu de piatră cioplită, se afla pe atunci la marginea Bucureștilor, la capătul Bulevardului Maria (astăzi George Coșbuc), străjuit pe ambele părți de castani, în apropierea Fabricii de Bere Bragadiru. „De aici, de sus, de la «Grădina Bragadiru», se deschide o priveliște de o frumusețe incomparabilă spre Dealul Mitropoliei, precum și spre o mare parte a imens de întinsului oraș București. Cât de mult durează până când ieși în cele din urmă din oraș!”, nota R. Netzhammer, arhiepiscopul romano-catolic de București, descriind cu lux de amănunte o vizită în timpul căreia trăsura l-a purtat pe Calea Rahovei, aproape de Seminarul Central, prin cartierele mărginașe, până în afara Bucureștiului.¹

Mutarea Seminarului Central din strada Șerban Vodă pe bulevardul Maria s-a realizat prin intervenția energică a mitropolitului primat, Iosif Gheorghian, cu sprijinul susținut dat de doi miniștri ai Instrucțiunii publice și cultelor: C. C. Arion și Spiru Haret.² Des-

¹ R. Netzhammer, *Din România. Incursiuni prin această țară și istoria ei*, vol. 1, Humanitas, București, 2010, p. 346.

² Șt. Călinescu, D. G. Boroianu, *Istoria Seminarului Central din Bucuresci de la început până la instalarea în localul său propriu*, Tipografia Editoare „Dacia”, Iași,

pre cel din urmă știm că lucrase el însuși scurtă vreme ca profesor de matematică la instituția pe care a sprijinit-o în mod decisiv din poziția de ministru.

La vremea când tânărul Cornilescu își începea studiile la Seminar, capitala ocupa circa 5500 de hectare și avea 300 000 de locuitori. Doar 8 tramvaie (întinse pe 75 de km) erau legate la rețeaua de electricitate, celelalte 138 fiind trase de cai. Tot din primul deceniu al secolului datează câteva clădiri bucureștene remarcabile, dintre care numai unele au ieșit nevătămate din catastrofa comunistă: Palatul lui Gheorghe Grigore Cantacuzino (zis „Nababul“) din Calea Victoriei, clădirea Facultății de Medicină, Vila Minovici, Hipodromul Băneasa, Palatul Camerei Deputaților (astăzi Palatul Patriarhiei), Biserica Rusă, Casele Brătianu. În 1906, Regele Carol I marca 40 de ani pe tronul României, inaugurând în 6 iunie, în parcul care îi poartă numele, o somptuoasă Expoziție Generală Română, întinsă pe 360 000 mp, cu peste 160 de pavilioane care le prezentau vizitatorilor cele mai însemnate realizări din toate domeniile, de la meșteșuguri, comerț și administrație, la inginerie, cercetare și artă. Capitala era deja aglomerată, cu mahalale sordide, însă departe de urâtenia proiectelor faraonice de „resistematizare“ pe care avea să le demareze Ceaușescu în anii comunismului.

Întins pe 4500 de mp, ansamblul de clădiri aflat la intersecția Bulevardului Maria cu strada Viilor, fusese inaugurat la 23 aprilie 1901, având în componență un corp principal, împărțit în cinci pavilioane zidite în șir, paralel cu bulevardul, o clădire cu săli pentru gimnastică și muzică și un al treilea corp transformat în locuință de serviciu pentru director. Trei dintre cele cinci pavilioane ale clădirii mari erau destinate elevilor, având atât săli de clasă, ateliere de desen, muzică și lucru manual, cât și dormitoare împărțite între parter și primul etaj.

La parterul pavilionului principal se aflau cancelaria, cabinetul directorului și capela încăpătoare, a cărei structură de amfiteatru, prevăzut cu două rânduri de galerii, l-ar fi intrigat pe vizitatorul atent, din cauza unei schimbări importante: potrivit planurilor inițiale, clădirea ar fi trebuit să găzduiască nu un seminar, ci Școala

1904, p. 172, 237.

Normală Superioară. Din acest motiv, cele șase încăperi adiacente capelei-amfiteatru, menite să adăpostească materiale de laborator sau diverse colecții de științe naturale, au fost convertite în spațiu de depozitare a arhivelor. Etajul aceluiași pavilion adăpotea biblioteca, sala de lectură și locuința spiritualului seminarului.¹

În ultimii anii petrecuți de Cornilescu la Seminarul Central, încăperile din al treilea corp de clădire – locuința directorului – erau ocupate de severul arhimandrit Iuliu Scriban. Întors în țară de la Baden-Baden, unde slujise vreme de cinci ani ca superior al capelei ortodoxe, Scriban a preluat conducerea Seminarului în 1909, instituind un regim care, prin comparație cu cel din timpul lui Constantin Nazarie, directorul precedent, li s-a părut de-a dreptul inchizitorial elevilor din cursul superior. Ștefan Stoenescu, unul dintre colegii de an ai lui Cornilescu, a simțit pe propria piele consecințele dezinteresului pentru materiile din programa oficială: fiind surprins cu o carte de literatură (*La noi la Viișoara*, de M. Sadoveanu) în timpul orelor de meditație, a fost exclus din seminar timp de o lună. În mod neașteptat, Scriban socotea „pierdere de vreme” chiar și literatura lui Ion Agârbiceanu, literat din cinul preoțesc, al cărui prim volum de schițe și povestiri (*De la țară*) fusese publicat în 1905.²

Foarte interesat de scrierile „devoționale”, cotate ca excelent omiletician (unul dintre volumele sale de predici fusese premiat de Academie), Scriban i-a introdus pe seminariști în literatura de edificare din spațiul protestant, îndemnându-i pe cei mai capabili dintre ei să traducă și să publice scrieri morale, în special de tipul celor publicate de pastorul elvețian Frank Thomas. În ierarhia valorică a lui Iuliu Scriban, care îi împărțea pe învățăcei în două categorii bine delimitate, „preferați și persecutați”, locul întâi îl ocupa, indubitabil, Cornilescu. Talentul acestuia pentru limbi străine era recunoscut și de Nichifor Crainic, în ciuda aversiunii intense pe care, peste ani, a ajuns să o nutrească față de fostul său coleg, și a remarcilor supurante de care se folosește pentru a-i creiona portretul.³

¹ Șt. Călinescu, D. G. Boroianu, *Istoria Seminarului Central*, p. 237–239.

² Pentru informațiile despre caracterul exigent al lui Iuliu Scriban, vezi N. Crainic, *Zile albe, zile negre. Memorii*, București, Casa editorială „Gândirea”, 1991, p. 53.

³ „Cel mai preferat discipol al său [Scriban, n.n.] a fost colegul nostru D. Cor-

*Biblioteca SBB,
cuprinzând 18 000 volume în 1932*

Pusă alături cu portretul moral ce rezultă din documentele publicate în acest volum, descrierea făcută de Crainic lui Cornilescu ne apare excesivă, profund nedreaptă, vituperantă. De altfel, este greu de crezut că repulsia lui Crainic față de Cornilescu era, în anii seminarului, la nivelul celei care se revarsă din *Memorii*. Să ne amintim că în februarie 1924, în contextul scandalului izbucnit în jurul preotului T. Popescu, Nichifor Crainic avea să ia pătimaș apărarea

nilescu, mai apoi tălmăcitor trivial al Bibliei și apostat de la ortodoxie pentru a luneca în nu știu ce obscură sectă protestantă. Cornilescu acesta, tocilar steril, dar cu facilități pentru limbile străine, adus de spate și făcând spume la gură când vorbea, caracter infect între colegi și minte neputincioasă, era șeful clasei noastre și, în mare parte, opera lui Iuliu Scriban“ (N. Crainic, *Zile albe, zile negre. Memorii*, p. 53-54).

Traducerea și tipărirea Noului Testament (1920) și a Bibliei (1921)

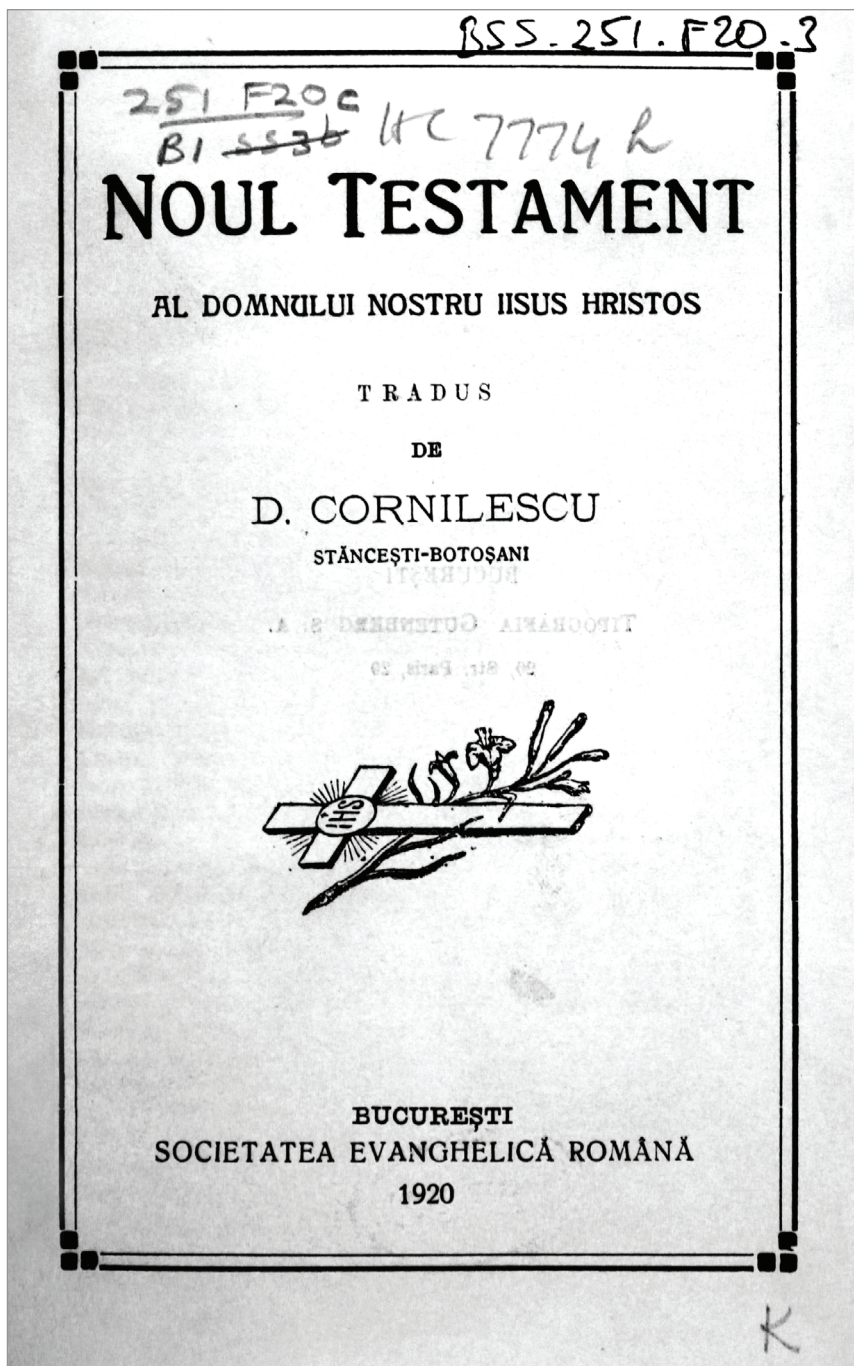
Fragmentul citat mai sus este interesant fiindcă poate fi corelat cu mărturia lui D. Cornilescu despre vizita sa în capitală:

Cam pe vremea aceea a trebuit să mă duc la București ca să-mi tipăresc traducerea. Acolo aveam un prieten preot. Era văduv. După moartea soției sale, îl frământa mult gândul să aducă suflute la Domnul Hristos. Dar nu știa cum. El auzise despre întoarcerea mea și despre lucrarea începută. Eram în corespondență. I-am scris câte ceva, dar n-a înțeles nimic. Când am venit la București, l-am văzut și am început să stăm de vorbă asupra Evangheliei. Nu putea pricepe că el, preot cum se cade și dintre cei mai buni, era un păcătos și nu putea să creadă că el trebuie să se întoarcă la Dumnezeu: era prea bun pentru așa ceva! După multă vorbă și supărare din partea lui, a spus că vrea să mă audă predicând în biserica lui și că, dacă mai multă lume o să se întoarcă la Dumnezeu, „are să vadă”.¹

Analiza în detaliu a convertirii preotului T. Popescu depășește limitele pe care ni le-am propus în studiul de față și nu vom zăbovi asupra ei. Ceea ce ne interesează cu prioritate este refacerea cronologiei procesului de tipărire a primei ediții Cornilescu. Așadar, în mai 1919 Cornilescu venea în capitală pentru a face aranjamentele necesare tipăririi NT, care trebuie să fi fost deja finalizat. Pentru a da autoritate și prestigiu noii traduceri, Cornilescu a întemeiat Societatea Evanghelică Română, despre care scria în 1922, răspunzând criticilor săi, care presupuneau o influență străină:

Societatea Evanghelică Română n'are nici în clin, nici în mănecă cu nici'o societate străină: fie ea catolică, protestantă sau cum vreți să o numiți și cu nicio sectă. N'are în ea nici măcar un ban străin. O doamnă de veche viță boerească a pus la început un capital inițial cu care s'a tipărit Biblia. Capi-

¹ Cornilescu, *Cum m-am întors la Dumnezeu*, p. 22.

Pagina de titlu a NT tradus de D. Cornilescu. Pe copertă este trecut anul 1921.

talul acesta rulează acum alimentat cu câte ceva de aceeaș doamnă. Biblia s'a vândut, Noul Testament idem, acum este a doua ediție, revista își scoate abonamentele singură, etc., etc. Ce vă pare extraordinar? [...] Sînt la dispoziția oricui, cu orice dovezi pe care le vrea că n'am în mână niciun ban străin, ci dimpotrivă, că nu sînt în legătură nici cu protestanții, nici cu nimeni. [...] Și apoi societatea aceasta n'are nici membri, nici comitet, nimic. Ci este numai o firmă ca să se știe unde să se adreseze lumea, care cumpără. Ea nu urmărește nimic, decât ce am arătat că urmărește *Adevărul creștin*. Cine spune mai mult, minte.¹

Declarația lui Cornilescu, făcută în iureșul evenimentelor care aveau să ducă la ieșirea lui din monahism și la caterisirea lui T. Popescu, trebuie ajustată în lumina informațiilor din scrisorile păstrate în arhiva SBB. Pentru a nu alimenta ostilitatea față de traducerea sa, luată deja în colimator de câțiva clerici ortodocși îngrijorați de turnura pe care o luase evanghelizarea de la Cuibul-cu-Barză, Cornilescu trece sub tăcere ajutorul primit din străinătate. Este adevărat că SER nu avea capital sau finanțatori străini, dar la fel de adevărat este că primul tiraj al NT a fost tipărit cu ajutorul lui Francis Berney, misionar elvețian.² Potrivit informațiilor trimise de J. H. Adeney la Casa Bibliei, pentru tipărirea versiunii din 1921 Cornilescu primise de la Berney 10 000 de franci și 90 000 de lei.³ Mai mult, pe fondul crizei din țară, SBB a pus la dispoziția lui Cornilescu hârtia necesară imprimării tirajului inițial.⁴

¹ D. Cornilescu, „Ce e cu «Adevărul creștin» și cu teoria despre un «Mântuitor personal»?», *NRB*, vol. 4, nr. 5-6, 1-3 iunie 1922, p. 99.

² J. H. Adeney către J. H. Ritson, București, 14 mai 1920 (Doc. nr. 30).

³ J. H. Adeney către J. H. Ritson, București, 12 iunie 1920 (Doc. nr. 33).

⁴ J. W. Wiles către J. H. Ritson, București, 17 martie 1921 (Doc. nr. 53), menționează recunoștința prințesei Callimachi față de „generozitatea cu adevărat nobilă pe care a arătat-o comitetul [SBB] în privința hârtiei furnizate. A fost nespus de fericită să afle că *al doilea transport* de hârtie nu a fost afectat aproape deloc. [...] Acest *al doilea transport* de hârtie este folosit la tipărirea unei Biblii de care – în cuvintele prințesei – niciunui român nu trebuie să-i fie rușine vreodată”. Prințesa se oferise să cumpere hârtie de la SBB (Doc. nr. 15).

1.

Notă internă privitoare la convorbirea

[lui J. H. Ritson] cu Rev. J. H. Adeney,

7 martie [1919]¹

Extras: Notă internă privitoare la convorbirea cu Rev. J. H. Adeney

Vineri dimineață, 7 martie

Dr. Kilgour

Versiuni: Există trei versiuni principale în limba română.

- (1) Versiunea ortodoxă. SBB vinde exemplare din ea, atunci când poate face rost de ele, dar nu le tipărește.
- (2) Versiunile SBB:
 - (a) nerevizuită
 - (b) revizuită
- (3) O versiune a NT pregătită de prințesa Ralone Callimaki [Ralu Callimachi], cu ajutorul unui preot român. Adresa prințesei este Botoșani, România. Dl Adeney este de părere că SBB ar putea corespunda cu prințesa. Dacă versiunea găsește susținere, ar fi bine ca SBB să o tipărească. Totuși, va fi nevoie de o evaluare.

SBB nu are un VT cu ortografie actualizată. Ortografia actuală în uz este fonetică, dar nu este stabilă, aspect de care trebuie ținut cont atunci când se pregătesc noile plăci. În prezent, Biserica din România nu recunoaște o altă versiune în afara propriei sale versiuni. J. H. R. [John H. Ritson] ar trebui să discute cu autoritățile bisericești din România, inclusiv cu mitropoliții, nu doar din București și Iași, ci și din Transilvania, Bucovina și, probabil, din Basarabia și alte teritorii care vor reveni României. Ar trebui, de asemenea, să-l vadă pe ministrul Instrucțiunii, care se ocupă de religie. Aceste autorități ar putea să dea sfaturi cu privire la revizuirea și unificarea versiunilor.

¹ Autorul documentului nu menționează anul, însă putem fi siguri că este vorba de 1919. Data de vineri, 7 martie, corespunde calendarului pe anul 1919.

2.

J. H. Adeney către J. H. Ritson, București,
14 iulie 1919¹

Faceți progrese cu ediția Bibliei pe care aveți de gând să o multiplicați prin fotografiere? Sper că este una cu noua ortografie. Mă tem că nu se va alege nimic de visul meu privitor la un comitet de revizuire. Există doi sau trei oameni care lucrează fiecare la o ediție proprie și care nu vor să colaboreze între ei. Problema amorului propriu este mult prea puternică. În ce-l privește, Cornilescu socotește că nu poate să aibă încredere în ceilalți, fiindcă ei lucrează în bună măsură din motive egoiste și nu cunosc adevărul din perspectivă evanghelică. Este dornic să-și încredințeze lucrarea pe mâna unui cărturar român, dar nu acestor cărturari teologi, în care nu se poate avea încredere că vor da un verdict imparțial, dat fiind că fiecare lucrează la traducerea lui. Biserica are propria ei versiune, după Septuaginta, așa că nu poate accepta o alta. Cornilescu are în mod cert un dar de a folosi limba română populară. A avut o convertire autentică, este la fel de competent ca oricare altul și a acordat lucrării sale mai mult timp și studiu decât și-ar putea permite ceilalți. Cred cu tărie că ar fi oportun să acceptați versiunea lui Cornilescu până când vor apărea suficienți cărturari adevărați, credincioși veritabili, care să facă posibil un comitet de revizuire. În orice caz, va fi un progres mare față de tot ce aveți și va fi realizarea unor oameni care se roagă cu adevărat. Mai mult, prințesa [Callimachi] și Cornilescu vor fi cât se poate de atenți la corectura de verificare. Corectura și textul biblic nu vă vor costa nimic. Singura voastră cheltuială va fi tipărirea. Ceilalți [traducători] negreșit vă vor aborda mai târziu, dar îmi imaginez că vor dori ceva în schimbul efortului lor. Oricum, mai au mult până să fie gata, iar versiunea lui Cornilescu este aproape gata. Episcopul de Hua [Huși]² s-ar putea să

¹ Fragment dintr-o scrisoare de la rev. J. H. Adeney, str. Popa Soare 31, București, 14 iulie 1919, către rev. J. H. Ritson, M.A., D.D. Conform uzanțelor interne ale SBB, R. Kilgour a primit și el o secțiunea relevantă a acestei scrisori. Lipsește secțiunea introductivă, deoarece dactilografa a transcris numai informațiile de interes pentru Kilgour.

² Nicodim Munteanu.

Rumanian

Extract from Letter received from the Rev. J.H. Adeney of
Strada Pope Soare 31, Bucarest,
dated 14th July 1919, addressed to the Rev. J.H. Ritson, M.A., D.D.

28 JUL 1919
R.K.Dr. Kilgour.

Are you getting forward with the edition of the Bible
you were going to photograph? I do hope it is one with the
new orthography. My dream of a Revision Committee here will,
I fear, come to nothing. There are two or three men who are
at work on editions of their own and they don't want to work
with anyone. The element of personal pride is far too strong.
Cornilescu ^{a Roumanian priest (monk)} for his part feels he cannot trust the others
because they are working from selfish motives largely and do
not know the truth in an evangelical sense. He is quite willing
to submit his work to a Roumanian Scholar, but not to these
theological scholars, who cannot be trusted to give an impartial
verdict because they have their own versions. The Church has
its own Septuagint version and therefore cannot accept any other.
Cornilescu certainly has a great gift of popular Roumanian. He
is a truly converted man and is as competent as any and has
given more time and study to the work than the others could
afford to. I certainly think that you would do well to accept
Cornilescu's version till such time as true scholars and true
christians are forthcoming here in such numbers as to make a
Revision Committee possible. Anyway it will be a great advance
on anything you have and will be the work of really praying
people. Moreover they, ^{Ra} the Princess and Cornilescu, will
give every possible care to the proof reading. You will have

-1-

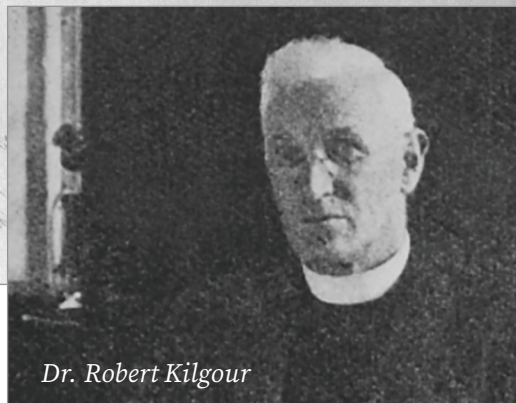
Dr. Kilgour.

2.
14th July 1919.

that and the version cost free. Your only expense will be the printing. These other men will doubtless approach you later on, but I imagine they will want something for their trouble. Anyway they are a long way off ready and Cornilescu is just about ready. The Bishop of Hua (?) may be nearer being ready than the others but his is a translation from the Russian only.

I think you will do well to change back from "Jehovah" to "Domine". Neither Jew nor Gentile seems to understand the former. And yet it is such a loss not to have the personal name in many passages.

Cornilescu has undergone a real conversion in my absence. The result is, as I expected, that he feels the day must come when the church will turn him out. At present he wears the dress of a priest, but takes no part in church services. He should do a great work here if God gives him health and strength.

Dr. Robert Kilgour

fie mai aproape de final decât ceilalți, dar traducerea lui este făcută numai din rusește.

Cred că ar fi indicat să înlocuiți termenul „Iehova“, revenind la „Domine“ [„Domnul“].¹ Nici evreul și nici neevreul nu par să înțeleagă primul termen. Totuși, ar fi o pierdere atât de mare să nu existe numele personal [al lui Dumnezeu] în multe pasaje.

Cornilescu a avut parte de o adevărată convertire în absența mea. După cum mă așteptam, urmarea este aceasta: simte că trebuie să vină ziua în care biserica îl va da afară.² În prezent poartă haina preotească, dar nu ia parte la slujbele bisericești. Va face o lucrare mare aici, dacă Dumnezeu îi va da sănătate și putere.

3.

R. Kilgour către J. H. Adeney, Londra³

8 august 1919
Rev. J. H. Adeney, M.A.
Str. Popa Soare nr. 31
București

Stimate Dle Adeney,

Dr. Ritson mi-a transmis și mie scrisoarea dvs. din 14 iulie, în care ne spuneți despre traducerea NT făcută de un preot român pe nume Cornilescu. Subcomitetul nostru editorial ar fi interesat să afle informații despre această lucrare și mi-a cerut să corespundez mai departe cu privire la acest subiect. Mai întâi de toate, nu știu dacă sunteți informat că o revizuire a întregii Biblii a fost începută înainte de război de arhimandritul Scriban și episcopul Nicodem. De îndată ce lucrurile se vor mai așeza, negreșit vom lua iarăși legătura cu ei. Înțeleg că întreaga lucrare este terminată și am stabilit să o publicăm atunci când este gata. Câțiva corespondenți și vizitatori

¹ În BIBL.1874 s-a folosit termenul „Iehova“ pentru a reda tetragrama YHWH. În unele versiuni revizuite ale Bibliilor „britanice“ termenul Iehova a fost păstrat, în ciuda criticilor venite din partea cititorilor.

² Teama lui Cornilescu s-a adevărat în 1923, când a trebuit să părăsească România, în urma hărțuirilor la care a fost supus.

³ Partea din dreapta, jos, a paginii, este ruptă, de aceea traducerea documentului conține lacune.

care știu românește bine ne-au asigurat că o revizuire pregătită de acești domni ar fi nu doar erudită, ci și foarte acceptabilă. Vedeți, așadar, că într-o anumită măsură ne-am angajat cel puțin să examinăm cu atenție lucrarea lor înainte de a susține lucrarea oricărei alte persoane. Mi s-a cerut și să vă întreb dacă ați putea să-mi dați vreo informație despre Rev. Cornilescu și competența sa în limbile biblice. În discuția din martie cu dr. Ritson¹ ați vorbit despre NT pregătit de prințesa Ralone Callimaki [Ralu Callimachi] cu ajutorul acestui preot român. Acesta, desigur, ar fi pregătit ca traducere din grecește. Ne întrebăm dacă ni s-ar putea oferi vreo informație despre modul în care diferă munca lui Cornilescu de celelalte traduceri pe care le-am publicat noi sau alții. Apoi, dacă ar fi să continue cu VT, traducerea ar fi din ebraică sau după Septuaginta? [...] sunteți deplin conștient de toate dificultățile care se ivesc. De pildă, Societatea noastră nu poate publica traduceri ale VT care nu urmează textul ebraic. [...] fără îndoială, vă voi scrie despre problema generală și mai ales cu referire la tipărire. Comitetul nostru editorial [...] cu versiuni și traduceri. Spuneți că de visul dvs. cu privire la un comitet de revizuire nu s-a ales nimic. Totuși, ar fi bine să rețineți această idee, în cazul unor eforturi de a ajunge la o revizuire general acceptată a Scripturii în limba română. Noi, cei de aici, suntem cât se poate de convinși de necesitatea unei revizui, dar am dori să primim asigurări că lucrarea care urmează a fi publicată este reprezentativă, nu munca unei singure persoane. Am avut multe experiențe în trecut care ne sunt învățătură de minte în această privință.

*Cu respect, al dvs.,
K. [Kilgour]
Coord. edit.²*

¹ Vezi Nota internă (Doc. nr. 1).

² Coordonator editorial, în original, *editorial superintendent* (engl.).

ediție la alta. De pildă, ultima ediție, din 1922, a încorporat cel puțin una sau două formulări de traducere din versiunea lui Cornilescu. În 1914, Sinodul a numit o comisie pentru revizuirea NT și a făcut aranjamente pentru plata membrilor. Au încasat banii, dar nu s-a făcut nimic.

În noua ediție a Bibliei, versiunea Cornilescu, aflată în tipar la Berlin, textul NT va conține câteva corecturi și formulări alternative – rezultatul criticilor aduse textului anterior. Toate notele vor fi șterse, cu excepția celor care ajută la explicarea traducerii. De asemenea, textul revizuit va apărea în NT de format mai mare care se tipărește în prezent la București.

În lumina schimbărilor pe care le-a făcut Cornilescu pentru a face ca versiunea lui să fie în acord cu *Regulile pentru traducători*, nu pare să fie vreo obiecție editorială la publicarea ei de către SBB, fiind de preferat unei ediții Nitzulescu corectate de Cornilescu. Dacă SBB difuzează textul versiunii Sinodului alături de cel al lui Cornilescu, ar trebui să răspundă oricărui fel de cerere. Se pare că versiunile Nitzulescu sunt cerute îndeosebi de adventiști și de bapțiști.

178.

D. Cornilescu către R. Kilgour, Londra

2 Rutland Park Gardens
NW2
2 martie 1924

Stimate Dr. Kilgour,

Vă mulțumesc pentru scrisoarea dvs. amabilă. Da, m-am gândit la conversația pe care am avut-o noaptea trecută. Și eu cred că ar fi foarte neînțelept să facem schimbări în forma VT, dat fiind că o mare parte din el este deja cules pentru tipar. De aceea ar fi bine să lăsăm textul în această formă pentru ediția curentă. Nu există *niciun* titlu care ar putea să fie considerat în vreun fel controversat. Nu-mi face plăcere. Dar *să le șterg de aici înainte?* Să le scot cu totul din NT? Dacă da, vă rog să-mi spuneți. Sau să le răresc, în așa fel încât *să dispară* la finalul Apocalipsei? Ce spuneți? Pot face asta pentru textul rămas și, oricum, *nu-mi doresc deloc* să le mențin.

Da, în București există două ediții care sunt la tipar. *Una* (32mo) este terminată: nu putem face nicio schimbare. În cealaltă ediție (NT 16mo¹) s-ar putea face. Cât privește NT din Biblia de la Berlin, culegerea textului este aproape gata, dar încă nu am citit nicio *coală tipărită*, astfel încât le putem introduce și în acest text. Oricum, sunt de părere că *trebuie* să le introducem în Biblie cu orice preț. Așadar, le voi introduce, când voi primi șpalturile. În 28 martie,² dl Haig mi-a scris ca să mă anunțe că tipografii au compus 76 de coli din textul fără trimeri, din totalul de 80; deci culegerea, precum vedeți, este aproape gata acum. Fiindcă nu am citit nicio pagină din NT tipărit, voi face schimbările fără dificultate, dat fiind că un rând trebuie cules din nou, indiferent dacă e vorba de o virgulă sau un punct. Așadar, nu va fi o mare diferență să punem schimbările cu virgulă sau punct. Cu privire la NT 16mo care se tipărește acum în București, am trimis astăzi instrucțiuni în vederea introducerii tuturor schimbărilor pe care le-ați menționat. Apropo, am dat instrucțiuni să se șteargă aproape toate titlurile din NT 16mo, începând cu Fapte și continuând cu restul NT. Am lăsat doar câteva, foarte, foarte puține, ca să evităm impresia că am încetat imediat după Evanghelii, care sunt tipărite. Ce părere aveți?

Cu privire la schimbarea termenilor „righteousness” și „justification”, trebuie să vă spun confidențial că *am plâns* ca un copil în tren și târziu în noapte. Mi-a părut într-adevăr foarte rău. Toată inima mea era acolo, fiindcă m-am gândit numai la înțelesul adevărat al textului și mi-am dorit mult ca poporul meu să-l afle. Este aspectul central al Bibliei. Dar nu sunt omul care să meargă împotriva bunului simț. Așadar, după multă luptă, am decis să introduc schimbarea. Am trimis deja instrucțiuni la București, pentru modificări. Am pus cuvântul despre care am vorbit cu dl Adeney, nu cel mai rău.³ Cred că din două cuvinte rele trebuie să-l alegem pe cel mai bun, nu pe cel mai rău. Am pus în același timp o notă de subsol – o singură dată – cu explicația și cu termenul propriu-zis. Am înțeles noaptea trecută

¹ 16mo = 10 x 17 cm. Vezi Abrevieri și sigle, p. 28.

² Probabil „februarie”, deoarece această scrisoare este datată „2 martie 1924”.

³ Probabil cuvântul „rău” este „dreptate”, iar soluția de compromis este „neprihănire”, termenul care înlocuiește parafraza „stare a omului plăcut înaintea lui Dumnezeu”.

Romanian

Telephone—
Station—
Willemse Oude (Meyro)

BSA/E3/3/499/2

P. K.

2 RUTLAND PARK GARDENS

2. 3. 24.

N.W. 2

Dear Dr. Kilgour,

Thank you for your kind letter. Yes, I thought over our conversation of last night too. I think also that it would be very unwise to make any alteration now in the form of the O.T. seeing that so much of it is already in type. So, we better ~~leave~~ them stand for this edition. Yes, there is no heading that might ~~be~~ in any sense be thought to be controversial. I do not like this. But, shall I delete them henceforth? Shall I delete them altogether from the N.T.? If so, please let me know. Or, shall I reduce them as much as to disappear at the end of Revelation? What do you say? I can do it for the remainder of the proofs and I have no desire to maintain them any longer.

Yes, in Bucharest there are two editions passing through the press. Ore (32mo) is finished: we cannot make any alterations. In the other edition (N.T. 16mo) we can make alterations. ^{Are the} N.T. for the Bible in Berlin, the composition is nearly finished, but I have no proof, so that we can make them in it too. Anyhow, I think, we must make them in the Bible at all cost. So, I will make them, when the proofs will come. On the 28th March Mr. Haig wrote to me, saying that the printers have composed 76 sheets of the text type without references out of the total of 80; so you see the composition is nearly finished now. But, as I have not read any proof of the N.T. I will make the alterations without difficulty, seeing that they ~~may~~ have to compose a whole line even if there is only a , or . So, it will not

că [parafraza] *va fi scoasă*, așa că am decis înaintea dvs. și mă bucur că am fost de acord fără să știu decizia. Oricum, Societatea va avea o anumită responsabilitate pentru această schimbare. Așadar, jalea mea este alinată un pic la gândul că am fost silit să fac schimbarea și slavă Domnului că nu a fost făcută în cel mai rău mod, ci prin folosirea aceluși cuvânt care este mai acceptabil decât celălalt. Sper că v-am dat toate explicațiile. Dacă nu ați înțeles ceva, vă rog să mă întrebați din nou.

Vă mulțumesc pentru înțelegere. Ce credeți despre „hărți“?

Cu urări de bine, al dvs.,

D. Cornilescu

Despre ce altceva se vorbește în Romani 5 dacă nu despre neprihănire și îndreptățire?

179.

D. Cornilescu către R. Kilgour, Londra

2 Rutland Park Gardens

NW2

4 martie 1924

Stimate Dr. Kilgour,

Ca urmare a conversației noastre, mă bucur să vă pot spune că atât noua ediție a traducerii mele, care se tipărește acum în Germania, cât și NT, 16mo, care se tipărește la București, reprezintă o *revizuire* a versiunii mele anterioare, făcută ținând seama de:

1. *Criticile* care mi-au fost aduse. Am acceptat aproape fiecare obiecție la adresa versiunii mele precedente; unele dintre aceste obiecții erau corecte, unele nu erau absolut necesare, dar le-am acceptat, pentru a evita fricțiunile.

Am cerut altor persoane să facă o listă a alternativelor pe care ar dori să le introducă în noua mea ediție și le-am luat pe toate în considerare.

2. *Conversațiile* pe care le-am avut cu dvs. despre maniera în care înțelege Societatea să difuzeze o versiune. Trebuie să spun că, în această privință, sugestiile dvs. mi-au fost extrem de folositoare, motiv pentru care vă mulțumesc mult. De atunci citesc mereu tra-

make a great difference to put the alterations with the 3 or 4.
 Withre. to the N.T. 16mo which is being printed now in Buch.
 I sent today instructions that all the alterations you mentioned
 should be made. By the way, I gave instructions to
 delete nearly all the headings in the N.T. 16mo from the
 Acts and the rest of the N.T. I left just a few - very, very
 few in order to avoid the impression that we ceased at
 once after the fopels, which ~~are~~ are printed. What do you
 say? With regard to the alteration of "righteousness" and
 "justification" I must tell you confidentially that I wept
 like a child in the train and lately in the night. I was very
 sorry indeed. My whole heart was there, because I thought
 only of the true meaning of the text and I was anxious
 that my people might get it. It is the central point of
 the Bible. But I am not the man to go against every
 good sense. So, after much struggle, I decided to change
 it. So I sent already instructions to Bucharest that it
 might be changed. I put the word I spoke with Mr.
 Adeny about, (not the ~~best~~ worst me. I think of two
 bad words we must choose the better not the worst. I
 put at the same time a foot-note - once for all - ~~not~~
 with the explanation and with the actual word. I understood
 that night that it will go. So I decided before you, and
 I am glad that we agreed without knowing the decision.
 Anyhow, the society will have a bit of responsibility for this
 alteration. So my sorrow is a little improved by thinking that
 I was forced to make the alteration, and thank God that it
 was made not in the very worst but in the little better than the
 worst. I hope, I gave you all the explanations. If you do not
 understand anything please ask me again. Thank you for your sympathy.
 What do you think of the "maps"? with kind regards
 What was in Rom. v. anything else? I am
 but righteousness and justification? Yours sincerely
 S. Cornilieu

444.

D. Cornilescu către R. Kilgour, Brighton

26 aprilie 1928
372 Ditchling Road
Brighton

Stimate Dr. Kilgour,

Vă mulțumesc mult pentru Biblia ebraică pe care mi-ați dăruit-o. Este foarte frumos din partea dvs. și apreciez gestul.

Am primit și Biblia în română. Am făcut schimbările care trebuie introduse în noua ediție și vă returnez astăzi paginile marcate. Vă rog să le trimiteți mai departe la Berlin, ca să înceapă imediat.

*Cu urări alese, al dvs.,
D. Cornilescu*

Galeria principală, străjuită pe una din laturi cu coloane de granit masiv. Scara cu balustradă de fier forjat urcă până la al patrulea etaj.

539.

J. W. Wiles către G. Cowan, Belgrad,
30 august 1935

Stimate Dle Cowan,

Nu am uitat de cererea pe care mi-ați adresat-o în 12 iulie, la care am dat doar un răspuns general. Deoarece nu avem la Belgrad în stoc Biblii românești cu caractere mari, am fost obligat să trimit această întrebare în România, fiindcă nu am dorit să risc un răspuns inexact, din memorie.

La recomandarea medicului, dl Klein a luat o bine meritată pauză, părăsind arșița mare din depozitul de la București. Apoi a plecat într-un turneu lung, vizitând și călătorind alături de colportori, dar sper că într-o zi sau două vor sosi comentariile sale cu privire la scrisoarea dvs. pe care am primit-o în a treia săptămână din iulie. Luat pe nepregătite, aş spune că Biblia mare cu mai puține pagini pare o Biblie Nitzulescu. Desigur, adesea vedem lucrurile altfel decât sunt.

Cu urări de bine,
J. W. Wiles

540.

J. W. Wiles către G. Cowan, Belgrad,
17 septembrie 1935

Stimate Dle Cowan,

În căldura înăbușitoare din București, Klein, ajutat de tovarășul său mai tânăr, a expediat în ultimele săptămâni cărți în valoare de peste șapte sute de lire și își cere scuze că nu a răspuns mai repede cererii noastre. Cât despre mine, nu am avut în depozit cărțile necesare. Dar ceea ce am bănuir în scrisoarea mea din 30 august rămâne în picioare: *i.e.*, Biblia cu litere mari cu mai puține pagini și fără dată este așa-numita Biblie Nitzulescu, deși ar trebui numită mai corect Biblia de la Iași, căci este Biblia de la Iași, din 1874, revizuită de Gârboviceanu și Nitzulescu. O piatră de încercare infailibilă este Evrei 4:9:

„Deci dar rămâne încă repaus de Sâmbătă, pentru poporul lui Dumnezeu.“¹

Acest text este tradus în versiunea Nitzulescu prin odihnă de „sâmbătă“, iar adventiștii de ziua a șaptea îi prind pe cei ignoranți cu nemiluita, dar toate edițiile SBB mai noi au evitat această greșeală stângace și veți găsi limpede că rămâne o odihnă de sabbat – nu o odihnă de sâmbătă – pentru poporul lui Dumnezeu.

Fără să călătoriți în aceste părți, cu greu puteți realiza ce emancipare aduce această corectură sutelor de suflete victimizate și exploatare.

Mai mult, s-ar putea preciza că Biblia Iași-Nitzulescu are trimiterile în josul paginii, în timp ce Biblia Cornilescu le are *între* versete.

Nădăjduiesc că un studiu atent al foi atașate va lămurii totul.

P.S. Am inclus un fragment din 2 Petru 3 pentru a arăta o altă deosebire ușor de recunoscut – ușor de aplicat în camera de împachetat, dacă este necesar!

Textul ediției Cornilescu 1931

Evrei 4:7-9

- 7 El hotărâște iar o zi anumită: „Astăzi“, zicând în David după atâta vreme, cum s'a spus mai înainte: Astăzi dacă veți auzi glasul lui, nu vă învărtoșați inimile.
- 8 Căci, dacă Iosua le-ar fi dat odihnă, n'ar fi vorbit el după acestea de altă zi.
- 9 Deci dar rămâne încă o odihnă ca cea de *Sabat* pentru poporul lui Dumnezeu.

2 Petru 3:1-3

- 1 Vă scriu acum, prea-iubiților, această a doua epistolă și în amândouă vă deștept mintea voastră curată spre a vă aduce aminte,
- 2 ca să vă amintiți de cuvintele vorbite mai înainte de sfinții prooroci și de porunca Domnului și Mântuitorului prin apostolii voștri:

¹ În engl., în original: „There remaineth therefore a rest to the people of God.“

- 3 cunoscând mai întâi aceasta, că în zilele depe urmă vor veni batjocoritori cu batjocură, umblând potrivit cu înseși poftele lor.

Textul Bibliei Iași-Nitzulescu, ed. revizuită

Evrei 4:7-9

- 7 Iar hotărâște o zi „astăzi“, zicând în David după atâta timp, cum s'a spus mai înainte: „Astăzi dacă veți fi auzit glasul lui, nu învărtoșați inimile voastre.“
- 8 Căci dacă Iisus i-ar fi dus la repaus, n'ar vorbi *Dumnezeu* după acestea de altă zi.
- 9 Deci dar rămâne încă repaus de Sâmbătă, pentru poporul lui Dumnezeu.

2 Petru 3:1-3

- 1 Iubiților, vă scriu această epistolă acum ca a doua, în care deștept în aducere aminte lămurita voastră gândire,
- 2 Ca să vă aduceți aminte de cuvintele zise de mai înainte de sfinții profeți și de apostolilor voștri poruncă a Domnului și Mântuitorului,
- 3 Cunoscând întâi aceasta, că vor veni cu batjocură în zilele depe urmă batjocuritori, umblând potrivit cu însăși poftele lor.

541.

SBA către SBB, New York,
7 octombrie 1935

Ne pare rău că vă necăjim din nou cu privire la versiunile folosite în edițiile românești pe care le publicați. Ne referim la scrisoarea dvs. din 26 iulie [1935].

Textul din „(1) Biblia Royal 8vo, cu trimiteri, pânză“ diferă mult de ceea ce este în „(2) Biblia română, mică, hârtie de India, pânză“. Diferă nu doar ca aranjare a cuvintelor, ci ca text, după cum se poate vedea.

	Royal 8 ^{vo} [=Cornil. 1931, n.ed.]	Biblia mică 8 ^{vo} [=Cornil. 1924, n.ed.]
Mat. 1:17	Deci toate neamurile dela Avraam pânăla David sunt patrusprezece neamuri; și dela David pânăla strămutarea în Babilon sunt patrusprezece neamuri; și dela strămutarea în Babilon pânăla Hristos sunt patrusprezece neamuri.	Deci, dela Avraam până la David, sînt patrusprezece neamuri de toate; dela David pînă la strămutarea în Babilon sînt patrusprezece neamuri; și dela strămu- tarea în Babilon pînă la Hristos, sînt patrusprezece neamuri.
Numeri 29:1	Și în luna a șaptea, la întâi ale lunii să aveți o adunare sfântă, să nu faceți niciun lucru de muncă; să vă fie o zi de suflare <i>din trâmbițe!</i>	În luna a șaptea, în cea dintîi zi a lunii, să aveți o adunare sfîntă: atunci să nu faceți nicio lucrare de slugă. Ziua aceasta să fie vestită în- tre voi cu sunet de trîmbiță.

Înțelegem că expresia „Traducere nouă” de pe spatele paginii de titlu arată că e vorba de textul lui Cornilescu și ambele Biblii au aceste două cuvinte. Totuși, nu putem înțelege variațiile mari din text.

„(3) NT & Psalmi 32mo, pânză” diferă de cele două Biblii menționate mai sus. De asemenea, nu este marcat „traducere nouă”, dar în scrisoarea dvs. din 26 [iulie] precizați că are textul Cornilescu revizuit. Comparându-l cu Biblia mică 8^{vo}¹ descoperim următoarele diferențe:

	NT & Psalmi	Biblia mică 8 ^{vo}
Mat. 1:18	Iată cum s'a petrecut nașterea lui Isus Hristos	Iar nașterea lui Isus Hristos a fost așa.
Mat. 2:1	După ce S'a născut Isus în Betleemul din Iudea, în timpul domniei împăra- tului Irod, au venit niște magi din Răsărit la Ieru- salim, și au întrebat.	După ce S'a născut Isus în Betleemul din Iudea, în zilele împăratului Irod, iată că au venit niște magi din Răsărit la Ierusalim.

¹ 8vo = 15 x 23 cm. Vezi Abrevieri și sigle, p. 28.

în urmă difuzarea acestui NT de către colportorii noștri.

*Cu urări alese,
J. W. Wiles*

553.

R. Callimachi către M. Callimachi, București

Str. Batiștei 38

București

Paște, 20 aprilie 1941

Dragă Maria,

Mii de salutări calde pentru frumoasa sărbătoare a Paștilor. În ciuda răzvrătirii tot mai accentuate a acestei omeniri păcătoase față de Dumnezeu, Creatorul și Binefăcătorul ei, bunătatea lui Dumnezeu și mila lui nu ne lipsesc. Domnul Isus Hristos este același mereu, nu dorește moartea veșnică a păcătosului, ci îl cheamă la pocăință. Marele său dar de iertare și de viață veșnică, ce l-a costat atât de mult, ne este încă oferit fără plată, nu trebuie decât să ne recunoaștem pierduți, să-l luăm și să mulțumim. El, preaiubitul Mântuitor, este cel care a plătit datoria noastră, sângele lui scump ne spală de orice întinăciune, prin moartea sa ispășitoare ne-a împăcat cu Dumnezeu Tatăl. Dacă Domnul Isus Hristos este cu adevărat mântuitorul nostru personal, atunci Dumnezeu Tatăl ne iartă, ne dă viață veșnică și ne acceptă ca să fim copii ai Lui. A Lui să fie toată slava. Iată vestea bună pe care ne-o aduc și ne-o repetă în fiecare an frumoasele sărbători de Paști.

Și tu, dragă soră, acceptă-L pe Mântuitorul Isus Hristos ca Mântuitor personal, învață să-L cunoști și să ai această unitate cu El care va umple inima de bucurie, de pace și de fericire, chiar în aceste vremuri de mari tenebre și încercări.

Dragă Maria, îți trimit un suvenir care a aparținut mamei mele. Este o cârtică de piatră pe care să o pui pe biroul personal. De fiecare dată când o vei privi, amintește-ți de cea care te iubea și pe care tu o iubeai. Fie ca amintirea plină de lumină, de bunătate și de iubire să te înconjoare și să te întărească.

*Sora ta,
Rallou*